మా బడి

తెన్నేటి కోదండరామయ్య

మిత్రమండలి ప్రచురణలు

గుంటూరు

MAA BADI
(Memories of School Life, First in Telugu)

Author
Tenneti Kodandaramayya

Publication No. **8**

First Print by Mitramandali Prachuranalu
2016 July

Edited by
Modugula Ravi Krishna
094403 20580
ravimodugula@gmail.com

Copies : **1000**

₹ 220/-

Sole Distributors
Navodaya Book House
Kachiguda, HYDERABAD-500 027
Ph : 040-24652387

For Copies
1. Visalandhra Book House all Branches
2. online : www.anandbooks.com
www.kinige.com

D.T.P. & Layout
Lakshmi Prasanna Graphics
2/5 Arundelpet, Guntur-2, Cell : 9866016690

Printed at
Charita Impressions

విషయసూచిక

ఉత్తర సాక్ష్యం	శ్రీరమణ	8
మనవి మాటలు	రవికృష్ణ	11
మనవి	తెన్నేటి కోదండరామయ్య	25
రెండు మాటలు	శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	29
పరిచయం	భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు	31
తొలిమాట		39

మా బడి మొదటి భాగం

మా హెడ్మాష్టరు 40

అనుబంధం - 1 165

అనుబంధం - 2 165

మా బడి రెండవ భాగం

నాటక సమాజము 168

రెండు మాటలు

తణుకు (అప్పుడు) శుద్ధ పల్లెటూరు. "మహామహా పట్నాల్లోను, నగరాల్లోనూ ఉన్న హైస్కూళ్లకే చాలావాటికి నామరూపాలు లేవే, తణుకు హైస్కూలు కింత ప్రశంసా, దాన్ని గురించి యింత గ్రంథమూనా?" అనిపించింది మొదట; కాని, మొగమాటంతో తప్పనిసరి అయి తీరా చదివాను గదా "ఇది చాలదు" అనే తోచింది.

దీనికి సన్నికృష్టకారణం శ్రీ కోదండరామయ్యగారి రచనా వైచిత్రి. విప్రకృష్ణ కారణం హెడ్మాష్టరు వి.ఎన్. కృష్ణారావుగారూ, కృష్ణపాత్రధారి అయిన విద్యార్థిన్నీ.

తమ హైస్కూలు పరిధిలో, శ్రీ కోదండరామయ్యగారు, మరుపు వస్తున్న ఒకానొక కాలమూ, సజీవమైన లోకవృత్తమూ లెస్సగా యిమిడ్చి, ప్రౌఢంగా విపుల పరచి చూపించారు.

గొప్ప చాతుర్యం యిది.

సాకాంక్షగా మహాగ్రంథాలు చదువుతూ, సవిమర్శగా లోకవృత్తం పరిశీలిస్తూ, నిరవధికంగా మననం చేసుకుంటూ రచన సాగించే వారికే సాధ్యపడే చాతుర్యం యిది.

అయితే, కోదండరామయ్యగారిది సరస చమత్కార రచన. ముఖ్యంగా కృష్ణారావు గారిని గురించీ, ఆ యెత్తున కాకపోయినా, కృష్ణ పాత్రధారి (పేరుతో)ని గురించీ, గంభీర రచనతో మరొక గ్రంథం రావలసే ఉంది.

నిజమే, తప్పకుండా రావాలి; కాని దీనికుండే జనప్రియత మాత్రం దాని కుండదు. ఏమంటే; కోదండరామయ్య గారి రచన, చనువిస్తూనే అందీ అందకుండా వుంటూ కూడా చేరతీస్తుంది. గిలిగింతలు పెడుతూనే చపేటికలు తగిలిస్తూ కూడా నవ్విస్తుంది. అవగాహన అవుతూనే ముచ్చెమటలు పోయిస్తూ కూడా వ్యామోహ పెడుతుంది. మాధుర్యం మరిగిస్తూనే చేదు మింగిస్తూ కూడా ఆరోగ్యం కలిగిస్తుంది.

కోదండరామయ్యగారిని నే నింతవరకూ వకీలుగా మాత్రమే యెరుగుదును. నిశితదృష్టి గల సాహితీ ప్రియులనిన్నీ ఎరుగుదును. ఆయన రచయిత అని దీని వల్లనే తెలిసింది. ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన ఉజ్వల రచయిత అనిన్నీ తెలిసింది.

గ్రంథకర్తకు నిశితదృష్టి మాత్రమే వుంటే చాలదు. కథన సామర్థ్యం వుండినా చాలదు. భాషలో మంచి ప్రావీణ్యమున్నూ వుండాలి. అప్పుడు గాని సృష్టించే పాత్రలకు ఔజ్వల్యం అంకితం కాదు. ప్రవచించే భావాలకు ఆప్యాయత సిద్ధించదు.

ఈ గ్రంథం ప్రతి వాక్యమూ కోదండరామయ్య గారి భాషావైదుష్యం యెత్తి చూపుతోంది. దానికి మూలం కవిత్రయంవారి భారత పఠనం అనిన్నీ వొత్తి చెబుతోంది. నిజమే, భారతం వాచోవిధేయం కాని వారికి, భాషను ఇంత లేఖినీవిధేయంగా మలచగలగడం సాధ్యపడదు.

ఈ గ్రంథం నేను రెండుమాట్లు చదివాను. గ్రంథం యెక్కడ విప్పినా బుద్ధి చమత్కృతం అవుతూనే వుండేది. హృదయమున్నూ అనంద ముగ్ధం అవుతూ వుండేది. ఆ రెండు మాట్లూ కూడా "అయ్యో!, అలాంటి హైస్కూల్లో చదివే యోగ్యత మనకు పట్టలేదే!" అన్న పరితాపమున్నూ కలుగుతూ ఉండేది.

కోదండరామయ్య గారికి విద్యా విషయమై కూడా నిష్కృష్టాభిప్రాయాలున్నాయి. వారు, వాటిని గ్రంథంలో బహుచక్కగా ఉల్లేఖించారు. ఈ కారణం వల్ల కూడా గ్రంథ ప్రాశస్త్యం బాగా హెచ్చుతోంది.

ఒకానొక రచనలో వ్యగ్రుణ్ణయి వుండిన్నీ యిది రెండుమాట్లు చదివాను. అందుకు గుర్తుగా నేనీ రెండుమాటలూ రాశాను, అంతే.

రాజమండ్రి **శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి**

మా బడి

మొదటి భాగం

మా హెడ్మాష్టరు

హుందా (Personality)

మా హెడ్మాస్టరుగారు ఆరవఫారం బి లో నుంచి వస్తోన్నారని అలజడి ప్రారంభమై అంతలో బడి రెండోకొస క్లాసులకంటా ప్రాకింది. ఏ Dy.S.P.యో పెరవలి మొగలో ఉన్నాడన్నా వస్తోన్నాడన్నా పెరవలి నుంచి వచ్చే కార్లవాళ్లు ఎదర కారు డ్రైవర్లతో 'వస్తున్నాడు జాగ్రత్త' అంటో చెప్పి తమ పరోపకార పారీణతను ప్రదర్శించుకుంటో వచ్చేటట్లు 6వ ఫారము బి ప్రక్క నుంచి వచ్చే విద్యార్థులు "వస్తోన్నాడ్రోయి" అంటో ఉప్పందించుకుంటో పోయి దూకుడుగా తమ క్లాసురూముల్లో దూరుతున్నారు. వరండాల్లోను, School square లోను తచ్చాడుతోన్న ఏర్భాయి కుర్రాళ్లు ఎక్కడివాళ్లు అక్కడే అంతర్ధానమవుతూన్నారు. ఉపాధ్యాయులు కూడా ప్రక్కప్రక్కలకు తప్పుకుంటూ తమ తమ క్లాసుల్లోకి వెడ్తూన్నారు. సర్వేజనాః, స్కూలందరికీ ఆయన యెదుట బడడమంటే సింహస్వప్నం. సెకండు ప్యూను సూరిగాడు పరుగున వచ్చి, పరుగు ఆయాసం పెదవులపైకి రాకుండా దిగమ్రింగుతో, గత గంట నుంచి హెడ్మాస్టరు గారి గది గుమ్మాన్ని అంటిపెట్టుకున్నట్లుగానే అగుపిస్తోన్నాడు. అవును. అదిగో ! చంద్రికాధవళంగా, చిక్కగానున్న దాక్షిణాత్య బొద్దంచుల ధోవతీ, దానిపై నల్లటి పొట్టి క్లోజుడుకోటూ, ఆ కోటుపై జేబు ప్రక్క నుంచి దిగజారి వక్షస్థలం మీద చెంగలిస్తోన్న వెండి అద్దకమ్మి వాచీగొల్సు, కొసలు తేలని గ్లాస్కోమల్లు గుండ్రపాగా, చూపులకు కొద్దిమాత్రం వలంగానే కన్పిస్తోన్న ఆ చామనచాయ మనిషి హెడ్మాస్టరుగారే. వామహస్తం కోటుజేబులోనికి గెంటి, రెండోచేత్తో సన్నటి పేపజూక త్రిప్పుకొంటో వచ్చే గమనగతి అక్షరాలా వారిదే. ఆనాటికి అచ్చొత్తిన వివిధ సాహిత్య, శాస్త్ర, యితిహాస ఆంగ్ల గ్రంథాలన్నీ పఠించి సేకరించిన విద్వద్భారంతో, Browning's picture of Napolean (as if to balance the prone brow oppressive with its mind) స్ఫురణకు తెస్తో కుడిభుజం వైపుకు కాస్త వంచిన పెద్ద శిరస్సు, బింక మొల్కుతోన్న మోము, పట్టుదలను సూచిస్తోన్న పెదవులు, జీవితంలో తిన్న ధక్కామొక్కీలను స్ఫురణకు తెస్తోన్న దృఢమైన నుదుటి రేఖలు, అసమాన మేధాసంపన్నతను సాక్షాత్కరింపజేస్తోన్న సువిశాలఫాలం, విజ్ఞాన వికాసాన్ని ప్రతిబింబిస్తోన్న విశాలమై లోతైన కాటుక కళ్లు, కండతేలిన మెడభాగం, ఆయన్ని వినిగాని యెన్నడును కని యెఱుగని వారికి సహితం వారే హెడ్మాస్టరుగారని చెప్తోన్నాయి. దానికి దాఖలాగ పీరియడ్ అయిందని గంట కొట్టడం తర్వాయిగా బిలబిల్లాడుతో తమ తమ

క్లాసు గుమ్మాల వెలుపలకు వస్తూన్న విద్యార్థి సంఘాతాలు ఎక్కడివక్కడ ceased chattering and made way for him. హెడ్మాస్టరుగారితో మాట్లాడవలసిన పని ఉండి, వ్యవహారమేమో తెలియదు–హెడ్మాస్టరు గారి గుమ్మం పక్కగా కుర్చీలో కూర్చునియున్న ఆజానుబాహు పెద్దమనిషి ఒకరు, Sprang up instantly as though the seat had been charged with electricity.

కథకు అడ్డొచ్చానని కన్నెర్ర చేయకండి. కథకు అవసరమేనేమో పై వర్ణిత విషయం. ఒక సర్వసామాన్య హైస్కూలు ఉపాధ్యాయుడంటే, ప్రధానోపాధ్యాయుడే కానీండి, ఉపాధ్యాయ శ్రేణికి, విద్యార్థులకు, పౌరులకు, అధికారులకు భయసంభ్రమాలు ఎందుకు కల్గాలని శంకిస్తున్నారా? సందేహ విచ్ఛేదులై వినండి. విధి ప్రాతికూల్యం చేత ఆయన శక్తి సామర్థ్య ప్రదర్శనము బహుసంకుచిత రంగంలో, ఒక బోర్డుబడిలో జరిగిపోయింది. కాని ఎంతటెంతటి ఉన్నత సువిశాల రంగాల్లోనూ ఏలాంటి Spheres of human activity లోనూ యీ ప్రతిభాపాండిత్యాలే కావు. యీ పరాక్రమ విక్రమాలు కూడా కనం, వినం. నిజంగా ఆ ప్రఖ్యాత పురుషుని అస్తమయం – అది విద్వజ్జగత్తులో ఒక మహత్తర యుగానికి భరతవాక్యం.

"Here was a Caesar;
When comes another ?"

Tennyson's 'Morte D' Arthur లోని పంక్తులు వ్యాఖ్యానిస్తో Knights of the round table యొక్క వీరగాథలను ప్రశంసిస్తో ఆయన, 'Sir Bedivere, the last of his race' అని ఎత్తి చెప్పిన ప్రసక్తి యీనాటికీ చెవిలో గింగురుమంటున్నది. వారు, the last of the old race of headmasters అనిపిస్తుంది.

కూచి నరసింహం

గ్రంథపఠన కౌతుకము

ఆ శకం ప్రధానోపాధ్యాయుని చూచిన కళ్లతో, ఆధునికుల్ని చూస్తే, వీరు Olympian ముందు వాలఖిల్యుల వైఖరిని కన్పిస్తారు. పిఠాపురం కూచి నరసింహం పంతులుగారనండి[1], నర్సాపురం రామస్వామి అయ్యరనండి[2], తణుకు వి.యన్.

1. సాక్షి వ్యాసాల రచయిత పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులు గారి కూరిమి మిత్రుడు కూచి నరసింహంగారు. నాటక నాందిలో రచయిత ప్రశంస ఉంటుంది. స్వంతడబ్బా కొట్టుకున్నట్లు ఉంటుందని నాటక రచయితలు తమ నాటకాల నాందీ ప్రస్తావనలను వేరొకరితో

కృష్ణారావు గారనండి, రాజమండ్రి ట్రయినింగు కాలేజి తంజావూరి సుబ్బారావు పంతులు గారనండి, ఏలూరు ర్యాలి సుబ్బారావు గారనండి ఎంతెంత విఖ్యాత విద్వత్సంపన్నులు! ఏలాంటి శేముషీధురంధరులు! సమస్తేతిహాస కథారసికులు, శాస్త్ర సాహిత్యాలను సాంగోపాంగంగా మననం చేసిన ఉత్తీర్ణులు! వారికి శిష్యులు కాగలగడం, ఆ తరం విద్యార్థులు, తమ పూర్వజన్మ సుకృతాతిశయంగా భావించేవారు. మా హెడ్మాష్టరు గారికి శాస్త్రజ్ఞానంలో ఎయిన్‌స్టీను మొదలగు పండితోత్తముల గ్రంథాలు మంచినీళ్ల ప్రాయం. ఆయన జ్ఞానపిపాసకు ఆ శాస్త్ర మీశాస్త్రమని హద్దులేదు. ఆయన ధీకిరణం పెక్కు శాస్త్రములపై ప్రసరించెడిది. మా జాగ్రఫి మాస్టరుగారు రాక, దైవికంగా హెడ్మాష్టరుగారు ఆ క్లాసుకు వస్తే జాగ్రఫీమోడు చిగిర్చేది. ఆ గంట బోధనతో, మాకు Peeps at Many lands series చదివే అభిలాష జనించేది. హిస్టరీ క్లాసుకు వస్తే, Source books పఠించాలని కౌతుకము అంకురించేది. ఆనాటి పాతానికి సంబంధించిన రాజులు, రాణులు, మంత్రులు, దుండగీండ్రు, అంతా సజీవులై వచ్చి, నాటక ప్రదర్శనంలో వలె, ఆ గంటలోను తమతమ పాత్ర నిర్వహించుకు పోయేవారు. చరిత్రలను ఎక్కడి కక్కడ నాటకం వతుగా రసవంతం చేసేవాడాయన. ఆయన హిస్టరీ గ్రాడ్యుయేటు కాదు సుమండీ. లెక్కల క్లాసయితే మాత్రం కాళీగాయున్నను అడుగెట్టెడివాడు కాడు. వచ్చెబో, Lamb's 'Roast pig', Merchant of Venice

---

రాయిస్తారు. అలా పానుగంటివారు తమ నాటకాలు అన్నింటికి కూచి నరసింహం గారిచే నాంది రాయించుకునేవారు. కూచి వారు స్వయంగా గ్రంథకర్త. మిత్రులు ఇద్దరూ కలిసి పాఠశాల విద్యార్థుల కొరకు తెలుగు వాచకాలను “ఆనంద వాచకాలు” పేరుతో తయారు చేశారు. కూచి నరసింహం పాఠశాల క్రమశిక్షణలో చండప్రచండుడు. తాను పనిచేసేది పిఠాపురం సంస్థానంవారి పాఠశాల అయినా వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోకుండా విద్యార్థుల వికాసం ప్రధాన ధ్యేయంగా చిరకాలం ప్రధానోపాధ్యాయునిగా పనిచేశారు. పిఠాపురంవారు తమ పాఠశాల పాలన గాడిలో పడటానికి నూజివీడు ఉన్నత పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయునిగా పనిచేస్తున్న కూచివారిని కోరి మరీ తెచ్చుకొన్నారు. పిఠాపురం హైస్కూలు నుండి విశ్రాంతి పుచ్చుకొన్నాక సూర్యారాయాంధ్ర నిఘంటు నిర్మాణంలో కూడా కృషి చేశారు. వీరి రచనలు అనేకం భారతి, అనసూయ పత్రికలలో చూడవచ్చు.

2. రామస్వామి అయ్యర్ తమిళనాడులోని కుంభకోణం ప్రాంతాలలో తొలితరం బియ్యేలలో ఒకరట. తెలుగు, తమిళం, సంస్కృతం, ఆంగ్లంలలో సమాన పాండిత్యం కలవారట. ఉమ్మడి మదరాసు రాష్ట్రంలో తెలుగు ప్రాంతాలలో ఉన్నత ఉద్యోగ నియామకాలలో యూరోపియన్ల తరువాత తమిళులకే అధిక ప్రాధాన్యత ఉండేది. అలా శ్రీనివాస అయ్యంగార్, ఆరావముద అయ్యర్, పంచాపకేశయ్యర్ వంటి చాలా మంది తమిళులు ఆంధ్రప్రాంతపు హైస్కూళ్ల హెడ్మాష్టర్లుగా పనిచేశారు.

(Trial Scene) యిత్యాదులేవో చదివి మమ్ముల నాగంటా తన్మయులను చేసేవాడు. అందుచేతనే కాబోలు మాలో చాలామందికపుడు లెక్కలంటే సవతి ప్రేమ. వాణి ఆయనకు నిజంగా రాణే. 18, 19వ శతాబ్దాల ఆంగ్ల సాహిత్యం ఆయన జిహ్వాగ్రమున నుండెడిది. Addison's 'Sir Roger', Dicken's 'Winkle' లాంటి పెక్కురను మాకు ప్రసక్తానుప్రస్తంగా పరిచయం చేస్తే, Inter లో వాళ్లు మాకు పాతస్నేహితులైనారు. Unto this last మొదలు Fors Clavegira వరకు Ruskin యావత్తూ ఆయనకు కంఠోపాఠం. Lamb's Essays of Elia ఆమూలాగ్రంగా ఆయనకు హృద్గతం. ఆంగ్లేయ రచయితలకు సంబంధించిన బోలెడు anecdotes ఆయనకు నాలుక చివర ఉండేవేమో. ఏ కాస్త పాఠం బోధించినా, దాని రచయిత వ్రాసిన యితర గ్రంథాలను చదవాలనే మమకారం ఆ రచయిత పట్ల కల్గించేవాడు. 5వ ఫారం క్లాసు కుర్రాడొకడు ప్రక్క కుర్రవాడిని అల్లరి చేస్తో కంటబడితే, తక్షణం లైబ్రేరియనుకు చీటీ వ్రాసి Reynord the fox అనే పుస్తకం తెప్పించి, సందర్భానుసారమైన పుట త్రిప్పి Reynord the fox యొక్క Tricks క్లాసు అంతా విరగబడి నవ్వేటట్లు చదివి వినిపించి సోమవారం నాటికి అది చదివి తీసుకురావలసిందని శాసించారు. అది వాడి కొంటెతనానికి శిక్షో, బహుమానమో తెలియలేదు. ఆ పుస్తకము 5వ ఫారం క్లాసు కుర్రాళ్లు కనీసం పాతికి ముప్పైమందిదాకా చదివారు. ఆ కుర్రాడిని ఆనాటినుంచి ఎంతమందితోయున్నా ఎక్కడ కన్పించినా Reynord అని పిల్చేవారు. వాడు చూస్తోంటే పెద్ద హీరో అయిపోయాడు. 5వ ఫారము బి, 6వ ఫారము ఎ కుర్రాళ్లేదో కలహపడి స్కూలు గ్రౌండులో ముష్టియుద్ధం దాకా వచ్చి కొట్టుకు చచ్చిపోతున్నట్టు కబురు వస్తే వెళ్లి వాళ్లను చూచి మురిసిపోయాడు. మరునాడు మొదటిగంట Laboratory hall లో 5వఫారము బి కి, 6వ ఫారము ఎ కు కంబైండు క్లాసు ఉంటుందని ప్రచురణ చేసాడు. ఆ క్లాసులో Tom Brown's School days లో విద్యార్థుల fight ఘట్టం ఫాట్‌ఫాట్‌మని కుర్రాళ్లు కొట్టుకోవడం కళ్లకు కట్టినట్టుగా చదివి వినిపిస్తో, తన కుర్రాళ్లతో వాళ్లకున్న భేదసాదృశ్యాలు, మధ్యమధ్య తాను విమర్శిస్తోంటే పులకితులమైనాము. ఆ దఫా Tom Brown's School Days మాకు పాఠ్యగ్రంథము కాకపోయినా 5, 6 ఫారము క్లాసుల్లో దాన్ని చదువని వాళ్లు లేరని చెప్పవచ్చు. అక్కడ నుంచి హెడ్మాష్టరుగారు 5,6 గురు విద్యార్థులను ఆ గ్రంథంలో వచ్చే వీరులపేర్లతో పిలవడం పరిపాటయింది. వాళ్లంతా గొప్పవాళ్లైపోయారు. గిడుగు పిడుగు కాదు, ఆ పేరింటివాడు ఒక B.A., L.T. అసిస్టెంటుగా వచ్చాడు. ఆయన నడక, మాటతీరు, పట్టాడో కుర్రాడు. సోదర విద్యార్థుల దగ్గర ప్రదర్శన మిస్తున్నాడు. ఎక్కడ నుంచి చూస్తున్నారో హెడ్మాష్టరు గారు వాడిని, వాడు వెళ్లిన క్లాసుకు వెళ్లి, ఆ ఉపాధ్యాయుని అనుమతి తీసుకుని The Mocking Bird అనే Poem ఎంతో శ్రావ్యంగా చదివి వినిపించి "Have we a mocking bird here boys?" అని అడిగారు. అప్పుడు 'ఎవరినో మాడుస్తున్నాడ్రోయి' అని

గుసగుసలు బయల్దేరాయి. "Yes, I see it is perched on the 3rd bench" అన్నారు. ఆ కుర్రాడు వాడంతట వాడు లేచినుంచుంటే బ్రహ్మానందభరితుడై, ఆ గ్రంథం వాడికిచ్చి తర్వాతరోజు క్లాసులోకి వెళ్లే ముందు తనకా లైన్సునప్పగించి వెళ్లాలని శాసించినారు. తరువాత మేము కూడా వాడిని Mocking bird అనేవాళ్లం. వాడెంతో అతిశయపడేవాడు. యాతావాతా చెప్పొచ్చేది – మా అల్లర్లుకు సాహిత్య వాసన కల్గేది. ఆయన బోధనలో బాలహృదయం చేతనోల్లసిత మయ్యేది. వారి ప్రసంగాలు అమృత ధారాపాతంవలె ఎంతో హృద్యంగా ఉండేవి. ఆ గురుని స్నేహం ముఖ్యంగా బహుగ్రంథ పరిచయ భాగ్యం, పఠనా కుతూహలం కల్గించేది. ఈనాడు ఏ బడి చూడండి. బీరువాల్లో బంధింపబడి మూల్గుతోన్న గ్రంథాలన్నీ ఆ శకం వారి హయాంలో సాధితమైనవే. ఇటీవల ఆధ్వర్యం వహించిన ప్రధానోపాధ్యాయులకు బహుగ్రంథ పఠన పిపాసా విశ్వాసాలు లేకనో, విద్యా శాఖాధికారులు గ్రంథవృద్ధి విద్యార్థ్యభ్యుదయ నిరోధకమని భావించారో మరి క్రొత్త గ్రంథం చేర్చిన పాపాన్ని పోవటం లేదు. అప్పటి గ్రంథాలేవీ పోనూపోవు. వారు స్వర్గస్థులైన నాటి నుంచి, తాళాలు తుప్పుపట్టిన కారణంగా పడడం లేదు, విడడమూ లేదని వినికిడి. ఏ బడిలోనో చీకటిపడ్డ తర్వాత లైబ్రరీ ప్రాంతాల వద్ద నుంచి భూతాలైన యుగయుగాల మృతాత్మల మూల్గులు వినిపిస్తాయనీ, రెండు మూడు సంవత్సరాల క్రితం కాస్త గుండెజబ్బు కుర్రవాడొకడు ప్రమాదశాత్తూ చీకట్లో ఆ పరిసరాల నుంచి వస్తో ఊష్ణం తగిలి నాలుగు లంకణాలు చేసాడనీ, తదారభ్యా Safety first సూత్రానుసారంగా “విద్యలమాట తర్వాత చూసుకోవచ్చును, ముందు బాలురు బ్రతికి బాగుండాలి కదా” అనే అవ్యాజానురాగంతో బాలురా పరిసరాల్లో మసలకుండా లైబ్రేరియన్ కడుంగడు శ్రద్ధ తీసికొంటున్నాడని ఆ గ్రామస్తులెంతో సంతోషిస్తున్నారు. కాలపరిణామంలో ఏ ఫ్రెంచి విప్లవంలాంటిదో వచ్చి పడితే, వరదలు పొంగేటప్పుడు ఆనకట్టలాగనట్టు, కొండలు కదిలేటప్పుడు మొండిమాట సాగనట్టు, యీ బీరువాల bastille బ్రద్దలై ఆ ఖైదీలకు విముక్తి కల్గాలి కాని మరి గత్యంతరం కన్పించదని తోస్తుంది రచయితలకు. ‘ఈ రాత్రి అంతమెపుడో? వెలుగుల వసంతమెపుడో?” అంటున్నాడో బాలకవి. మా బడి కా దుస్థితి పట్టలేదని భావిస్తాం.

వ్యాకరణ బోధనావిధానం

ఆయన వ్యాకరణబోధనా విధానంలో ఒక విశిష్ఠతుండేది. కొందరు పంతుళ్లు ఇంగ్లీషు పాఠం పేరెట్టి, ఉలీ, చాబడితా పట్టుకొస్తారు క్లాసుకు. పొడుగాంటి వాక్యాన్ని ఓ దాన్ని వెతికిపట్టి యికదాన్ని ముక్కకి ముక్కా, చెక్కకు చెక్కా, పేడుకు పేడూ, తాటకు తాటా క్రింద కొట్టేసి, వల్చేసి, ఎక్కడా నామరూపాలు లేకుండా హత్యాకాండ నడిపించడం కలదు. అదేమంటే ఎనాలిసిస్ అని మీద పడతారు. దానికి పరీక్షలో 15 మార్కులంటారు.

అందుచేత యీ హత్య నిత్యవిధిలాగ క్లాసులో జరిగి తీరుతోండాల్సిందే నంటారు. ఎనాలిసిస్ అంత కసాయి పనిలా చేయనక్కర లేదనుకొంటా. చూడండీ, ఏలాంటి వాక్యమైనా సరే, చిన్నైనా, పెద్దైనా చివరికి తేలే సారాంశము: వ్యాకరణ భాషలో మాట్లాడితే సబ్జెక్టు అనబడే ఒక మనిషి యొక్కో, జంతువు యొక్కో, వస్తువు యొక్కో, వస్తువు కాని మరో జడం యొక్కో ప్రిడికెట్ అనబడే కార్యకలాపం. పెక్కు క్లాజులున్న వాక్యముంటే, కొన్ని క్లాజులు ఆ సబ్జెక్టు యొక్క గుణగణాలను లక్షణ లక్ష్యాలను వర్ణిస్తాయి. దిగబడిన క్లాజులు ఆ కార్యకలాపం ఏఏ రీతుల్లో ఎప్పుడెప్పుడు. ఎందుకెందుకు జరిగిందో చెప్తాయి. అంతేగా చివరమాట! మొత్తం వాక్యం గొడవ ఏమిటన్నమాట! ఈలాంటి సకల గుణాభిరాముడైన సబ్జెక్టు యీలాంటి వివిధ రీతుల్లో సంచరించాడు సుమా, జనమేజయా అని. కాబట్టి ఎనాలిసిస్ అంటే ఆ గుణగణాలను, యీ కార్యరీతులను వేర్వేరుగా చెప్పడమే. ఇకల్లా క్వాలిఫై అని మాడిఫై అని కాస్త లక్కపట్లు వేసి వ్యాకరణ రూపం యియ్యాలి. ఆయా క్లాజులకు ఎడ్జక్టివ్ క్లాజులనో, ఏడ్వెర్బ్ క్లాజులనో నామకరణం చేయాలి. మా హెడ్మాష్టరుగారు ఏదైనా ఒక వాక్యం ఎనాలిసిస్ చేయించదలచుకుంటే ముందు మాచేత పుస్తకాలు మూయించి ప్రక్క నెట్టించి, తాను తన చేతిలోది మూసి ప్రక్కనెట్టేవాడు. ఎనాలిసిస్ యజ్ఞం జరుగబోతోందని ఒక్కళ్లమూ ఎరుగం. ఎక్కడా వ్యాకరణ పదప్రయోగం లేకుండా, ఆ వాక్యంలోని కథానాయకుడు చేసిన ముఖ్య కారణం లెక్క మూడుమాటల్లో చెప్పి, ఏదోకథ చెప్తోన్నట్టు మభ్యపెట్టేవాడు. వ్యాకరణభాషానుసారంగా, ప్రిన్సిపల్ క్లాజు విడదీశారన్నమాట మేమనుకోకుండా. అక్కడ నుంచి ఆ కథానాయకుడు ఎలాంటి గుణోపేతుడో కథ పెంచుకొచ్చేవాడు. అంటే ఎడ్జక్టివ్ క్లాజు చెప్పాడు పేరెట్టకుండా. తదుపరి ఆ కథానాయకుడు నిర్వహించిన ఘనకార్యాన్ని జ్ఞాపకం చేసి, అది ఏఏ పరిస్థితుల్లో, ఎందుకెందుకు చేశాడో 'ఆ!' అనేటట్టు ఆతడి కార్యనిర్వహణ దక్షతను, కార్య కారణ సంబంధాన్ని విపులంగా చెప్పేవాడు. అంటే క్లాజెస్ చెప్పాడన్నమాట. చివరకు కథానాయకుడి గుణగణాలను, కార్యరీతులను అన్నిటినీ నుడివి, సింతసిస్ క్రమంలో, కథ పూర్తి చేసేవాడు. దానితో వాక్యం చెక్కపూటయ్యేది. సింతసిస్ ఆయన మీద పెట్టుకోవడం చేత, ఎనాలిసిస్ మాకు మంచినీళ్ల ప్రాయమయ్యేది. అంతేకాని ప్రిన్సిపల్ క్లాజు అనే దొంగ, వాక్యంలో ఏ మూలో తచ్చాడుతో వుంటాడు ముందు వాడిబుర్రకు అడ్డంగా పెట్టాలని కాని, వాక్యం నడుం విరెగయ్యాలని గాని క్రోధమాత్సర్యాలతో మేం నడుం కట్టడం లేదు. Who ముందొచ్చినవన్ని ఎడ్జక్టివ్ క్లాజులని, when, as వగైరా ముందొచ్చినవన్నీ ఏడ్వెర్బ్ క్లాజులూ నంటో ఆలాంటి ఘోషాయి చిటికలు ఆయన క్లాసులో ఎప్పుడూ వేయలేదు.వ్రాయడంలో కూడా ఎనాలిసిస్‌ను శుభ్రంగా వాక్యరూపంలో వ్రాయించేవాడు. అంతేకాని బద్దెలు గీయించి ఆ వాక్యం మొండాలు, ముడుసులు ఓ

దొడ్లోను, పేగులో దొడ్లోను పోగులెట్టించేవాడు కాడు. ఆలాంటి భీభత్సం చేసి మేము పేగులు మెళ్లో వేసుకు తిరగలేదు, మేమమ్మా ఎనాలిసిస్ చేసామంటూ. వాక్యం ప్రాణం తీసేయకుండా, దాని అంగసౌష్ఠవం చెడకుండా, మా చేతులు రక్తసిక్తం కాకుండా, శుచిగా, నవ్వుకుంటో యిళ్లకెళ్లేవాళ్లం. ఒకపుడు ఒక అసిస్టెంటు మాచేత ఎనాలిసిస్ చేయిస్తే తల్లంటి పోసుగోవలసి వచ్చింది. హెడ్మాష్టరుగారి క్లాసులో వ్యాకరణం యిలోనారాయణమ్మలాగ, పెడసరంగా, దుశ్శకునంలాగ, పీడాకరంగా ఉండేది కాదు. మంచి స్నేహసౌమనస్యాలతో సాహిత్య సేవ చేసేది. ఆనాడు వ్యాకరణావశ్యకత, బోధనావిధాన విషయానికి ఎట్టి సిష్టాభిప్రాయ ఆచార సంప్రదాయాలుండెడివో గమనిస్తే, మా హెడ్మాష్టరు గారు వ్యాకరణ బోధనా విధానంలో ఎంత ముందంజ వేసిరా అని అబ్బురపడ్తాం. మా విద్యార్థి దశ రోజులలో George Barrow నుడివిన సలహా (if you are anxious for the success of your son in life, for the correctness of his conduct and the soundness of his principles, keep to Lily's grammar. Induce him by any means, either fair or foul to get by heart Lily's grammer) రోజులను తలపుకు తెస్తాయి. ఆ సనాతనకాలంలో మా హెడ్మాష్టరుగారవలంబించిన విప్లవ విధానాన్ని మొన్న నవంబరు 1949లో మైసూరులో జరిగిన UNESCO సభలో UNESCO experts ఏలా సమర్థించారో చూడండి : (Human beings perceive the whole before the parts, the total before the details, the approach should therefore be synthetic not analytical).

ఇంతకు ఆయనకు తన శిష్యులు వ్యాకరణ వ్యాయామకర్కశులు కావాలనే కాంక్ష ఉన్నట్లు కన్పించదు. సరస సంభాషణా కుశలులూ, యుక్తియుక్తంగా, గంభీరమైన విద్యాప్రౌఢితో ఉపన్యసించే వాగ్విభవులూ కావాలని కోరేవారు. సంవత్సరం ప్రారంభంలో సెక్షనులు చేసింది తడవుగా స్కూలు లిటరరీ అసోసియేషన్ స్థాపన జరిగేది ఆయన హయాంలో. ఈ కథాకాలంలో మా నాటక సమాజ కృష్ణపాత్రధారి అసోసియేషన్ కార్యదర్శిగా ఎన్నుకోబడ్డాడు. లిటరరీ అసోసియేషన్ మీటింగుల్లో ఉపన్యసించే వక్తలను శిరసావహించేవాడు. వారికి ఉపాధ్యాయులతో సమానప్రతిపత్తి, పలుకుబడి ఉండేవి. మిగతా విద్యార్థులకన్న ఒక్క జానెడు ఎత్తుగా అడుగేసేవారు వాళ్లు. వాళ్ల మోముల్లో యీ బడి తమదనే భావం ద్యోతకమయ్యేది. పురమాయింపు యావత్తూ హెడ్మాస్టరు గారిదే. అయినా కార్యదర్శి ప్రతి శుక్రవారం సభకు గ్రామంలోని ఒక విద్వత్సంపన్నుని అధ్యక్షునిగా ఆహ్వానించుకొచ్చేవాడు. హెడ్మాస్టరుగారు మీటింగుకు పార్లమెంటరీ ప్రొసీడింగ్సు శోభ తెచ్చేవారు. మేము సభావేదిక ఎక్కి చేతులూపుతో వచ్చీరాని విద్దాలు చేస్తోంటే హాసప్రఫుల్ల వదనంతో మమ్ముల వీక్షిస్తో మురిసిపోయేవాడు. ఈరేడు జగాల్లోనూ హెడ్మాస్టరుగారి ఉపన్యాస దక్షత మరెక్కడా లేదని నమ్మేశాం. కాబట్టి, ఆయన మమ్ము అభినందిస్తోన్నట్టు

ఆయన చూపు కన్పించేసరికి సభావేదికపై మా చేతి ఊపు ఎక్కువయ్యేది. మరెక్కడ ఆయన కంటబడితే హడలిపోయినా, లిటరరీ అసోసియేషన్ మీటింగుల్లో మాత్రం మదర్ ఈగిల్ ప్రక్కనున్న ఈగ్లేట్సు వలె ఆయన ఊతం చూచుకొని ఎగిరేవాళ్లం. ఆయన ఉపన్యసిస్తోంటే మాకు శుభ్రంగా అవగాహన కావడం చేత, ఆయనలా మాట్లాడటం అట్టే దూరంలోది కాదని ఒక భ్రమ మాలో కొంతమందికి అంతర్లీనంగా ఉండేది. అజ్ఞాన జనితమైన భ్రమ అని అప్పట్లో ఎరగం. ఎంత హాస్యాస్పదమైన భ్రాంతీ అనుకుంటాం యిపుడు.

వక్తృత్వం

విద్వజ్జనులు ఆయన ఉపన్యాసాలను ఉత్తమసాహిత్యంలా పరిగణించేవారు. బహుగ్రంథ పఠన సాధ్యమైన పాండిత్యంతో, మనోహర వచన రచనా చమత్కారాలతో, శుచిశుభ్రతలకు పేర్వడ్డ నుడికారంతో, జడ్జి, కలెక్టరు యిత్యాది ఆంగ్ల ఉన్నతాధికారులే అబ్బురపడే ఉచ్చారణతో, ఉత్తమ నదీప్రవాహ ధోరణితో, గంటల తరబడి మాటాడినా, మాత్యూ ఆర్నాల్డు శాసించిన the same high seriousness మైన్‌టైన్ చేస్తో, హైస్కూలు విద్యార్థులకు సహితం అవగాహన అయ్యే ప్రసాదగుణంతో, సర్వజన సుబోధకంగా, కంఠధ్వని తేనెలూర బహుశ్రావ్యంగా, వారిచ్చిన ఉపన్యాసాలు బీసెంటు సతిని తలపుకు తెస్తాయని ఆయన పరిచితులు చెప్పగా విన్నాను.

Cramming కూ, Caning కూ ఆయన విముఖుడు. విద్యార్థులలో కౌతుకము రేపేవాడు. నూరిపోసే పద్ధతే కాదు. Solace and profit ను కల్గించే భాగాలను పాఠ్య ప్రసంగాల్లోను, ఉపన్యాససందర్భాల్లోనూ, నిత్యసంభాషణ సమయాల్లోనూ, కథారూపంలో కొద్దికొద్దిగా విద్యార్థులకు పరిచయం చేసే బోధనావిధానం శాశ్వత ఫలదాయి కాదా? అది సామాన్య ఉపాధ్యాయులకు సాధ్యమా? ఆ స్తవనీయుని బోధనా విధానోత్కృష్టతను గ్రహించలేని సంకుచిత స్వభావులు, పూర్వాచార పరాయణులు, చివరకు ఆయన చెప్పింది తక్కువ అని యీసడించేవారు. ఎవరేమి అనుకున్నా మాకు మాత్రం ఆ బడి జీవితం ఎంతో వుషారుగా ఉండేది.

ఉత్సవ కార్యాలు, క్రీడలు

కరిక్యులమ్ దృష్ట్యా ఫలితాలెట్లాయున్నా ఆయన హయాంలో మేము తణుకు బోర్డు హైస్కూలు విద్యార్థులమని గర్వించే మనస్తత్వం మాకు కల్గించారు. పరిపరి విధాలుగా మధ్య మధ్య జిల్లా కలెక్టరునో, పెద్ద జమీందారునో, ఉన్నత విద్యా శాఖాధికారినో బడి కాహ్వానించో లేక ఇంటర్ స్కూలు ఆటల పోటీలు పురమాయించో ఉత్సవ కార్యాలు కల్పించేవారు.

ఆ వుత్సవకార్యాలన్నీ స్కూల్ గ్రౌండ్‌లో చేసేవారు. మా స్కూల్ గ్రౌండ్ అంటే అప్పట్లో నర్సాపురం వగైరా స్కూళ్లకున్న దిబ్బాలమ్మ ల్లాంటిది కాదు. ఇంగ్లీష్ ప్లే గ్రౌండ్స్ చిత్తరువుల నమూనా నెంతో రమణీయంగా తయారుచేశాడాయన. నిర్ణీతమయిన ఒక ఎత్తు మించి పెరక్కుండా నెలకోసారి కత్తిరింపు వేస్తోండే ఒత్తు అయిన పచ్చిక తివాసిని పరిచాడా స్కూలు గ్రౌండు మీద. చుట్టూ చిక్కగా సంగీతపు చెట్లు[3] పెంచి సౌందర్యశోభితం చేశాడు. దానికి తగినట్లుగానే చుట్టూ పచ్చగా తోట పంపులుండేవి అప్పట్లో. బాల్యక్రీడలకు అలాంటి సౌందర్యమయ, కళామయ వాతావరణం లభించింది. ఉత్సవముల సందర్భాలలో బాలబలగాన్ని వెంటబెట్టుకొని రాత్రికిరాత్రి ఆటస్థలం పంచలనున్న ఖాళీస్థలాలలోని కంటక పాషాణ శల్యశకలాలను ఏరేసి శుభ్రపరచిన వెనుక యీ కొస నుంచి ఆ కొసకు ఆ సమీకృత నిమ్నోన్నత ప్రదేశాన్ని చూస్తే కన్ను చెదిరేది. తదుపరి, సున్నపుబద్దెలతో శాస్త్రవిహిత ప్రమాణోపేతంగా పెక్కు రకాల క్రీడలకు రంగస్థలాలు ఏర్పాటు చేసేవాడు. మరోరాత్రి ఆటస్థలంలో సమస్తాధునిక పరికరాలు నెలకొల్పి అఖిల సంపదల కాలవాలమై నిఖిల సౌఖ్యములకు నిలయమైన గొప్ప పట్టణపు రూపం తెచ్చేవాడు. ధనురాకార ముఖద్వారాలు, పెద్ద రోడ్లు క్యాంపులు, ప్రత్యేక పోస్టాఫీసులు, పోలీసుస్టేషన్లు, భూతద్దాలు, సిగ్నల్సు, ప్రేక్షకుల గ్యాలరీలు, ముఖ్యమార్గము నుంచి స్కూలు ఆవరణకు అడుగడుగునా అతిథులకు మార్గదర్శులుగా యుండే అట్టలతో చేసిన చూపుడు వ్రేళ్లు, అతిథులకు అవసర ఉపచారాలు చేసే సేవాదళాలు, గంభీరంగా ప్రక్కలకు తలత్రిప్పకుండా ప్రత్యేకించిన దుస్తులతో పొంకంగా అడుగు వేసే బాలభటుల కవాతు నడకల శాంతిభద్రతలను కాపాడే సాయుధ సిబ్బందీ, నానాధ్వజ నవపల్లవ తోరణ చందన మాల్యాలంకృత ద్వారదేశాలు, సంగీతపు చెట్లపై పక్షుల కలధ్వనులు, వాటి చిగురుకొమ్మల వింజామరలు, యింకా ఏమేమో వీధిరోడ్డు మలుపు తిరిగి లోపల కడుగెట్టినవారికి క్రొత్తశోభతో, క్రొత్తసంతోషముతో, క్రొత్తకుతూహలముతో, క్రొత్త యుత్సాహముతో కలకలలాడుచున్న కనుల వైకుంఠం ప్రత్యక్షమయ్యేది. ఇదంతా తన బాలుర స్వయంకృషి అని సగర్వంగా ఆహ్వానితులకు హెడ్మాష్టరుగారు చెప్తో ఆయన మాకు పెట్టినపేర్లతో మమ్ములను ఒక్కొక్కరినే కేకేసి పరిచయం చేస్తోంటే ఉబ్బితబ్బిబ్బై పోయేవాళ్లం. ఆ చెహల్ చైతన్యాలు మరే పంతులు విద్యార్థుల కీయగలడండీ ? బుద్ధి వికాసాని కనువైన అలాంటి వాతావరణం మరే ఉపాధ్యాయుడు కల్పించకలడండీ? మా హెడ్మాష్టరుగారి నిర్మాణకౌశలమునకు బుద్ధి సూక్ష్మతకు సర్వతోముఖ పాండిత్యపటిమకు సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదులే ప్రశంసావాక్యాలు చెప్పేవారు. హైకోర్టు

---

3. సరివి (సరుగుడు) చెట్లను సంగీతపు చెట్లు అని పిలిచేవారు. సరుగుడుతోట నుండి వచ్చే గాలి 'ఝఁయ్' మని కొద్దిగా సంగీతపు ధ్వని వలె ఉండటంతో ప్రజ ఆ పేరు ఖాయం చేసింది.

End of Preview.

Rest of the book can be read @

http://kinige.com/book/Maa+Badi

* * *